

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Uimonen Silja

Kehittämishanke

Nakkilan kunnan esiopetuksen oppimisympäristöjen kartoitus

Työn ohjaaja Kaarina Ranne
Tampere 5/2011

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Uimonen Silja
Nakkilan kunnan esiopetuksen oppimisympäristöjen kartoitus
28 sivua + 4 liitesivua
Toukokuu 2011
Työn ohjaaja Kaarina Ranne

TIIVISTELMÄ

Tässä kehittämishankkeessa tarkasteltiin Nakkilan esiopetusryhmien nykytilaa erityisesti oppimisympäristön näkökulmasta. Tarkastelun kohteena oli myös toiminnan laatu. Huomiota kiinnitettiin pääasiassa laadun puitetekijöihin ja välillisesti ohjaaviin tekijöihin.

Kehittämishankkeen tulokset osoittivat, että kaikki Nakkilan esiopetuspaikat olivat nykyisellään turvallisia lapsille ja ne tarjosivat mahdollisuuksia leikkiin ja muuhun toimintaan. Opettajat olivat melko tyytyväisiä opetusvälineistöön, leluihin ja muuhun materiaaliin. Mahdollisuus omaan rauhaan vaihteli eri esikouluissa. Aikuisten ja lasten väliseen suhdeluun oltiin melko tyytyväisiä. Kouluavustajien käytettävissä oloa toivottiin kuitenkin lisää. Kaikissa esiopetusluokissa oli vapaata tilaa yhtä henkilöä kohti alle kaksi neliometriä ja vähimmillään vain 0,77 neliometriä. Nykyiset tilat olivat ahtaita ja osittain myös epäkäytännöllisiä.

Tulokset osoittivat myös, että esiopettajien yhteistyö sujui hyvin muun henkilökunnan kanssa oman koulun sisällä. Esiopettajien välillä yhteistyötä oli ollut jonkin verran ja sen lisäämistä suunniteltiin. Henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö sujui kaikissa esiopetusryhmissä hyvin.

Kehittämishankkeen tuloksia tullaan käsittelemään Nakkilan sivistyslautakunnassa touko- tai kesäkuussa 2011.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Esiopetuksen tehtävä ja tavoitteet	5
3 Esiopetuksen järjestäminen Nakkilassa	7
4 Esiopetuksen laatutekijät.....	9
4.1 Laatu-käsite	9
4.2 Laadun arviointi varhaiskasvatuksessa	10
4.3 Päivähoidon laatutekijät	12
5 Oppimisympäristöön liittyviä käsitteitä	14
5.1 Fyysinen oppimisympäristö	14
5.2 Sosiaalinen oppimisympäristö	16
5.2.1 Kasvatuskumppanuus.....	16
5.2.2 Esiopetuksen toimintakulttuuri	17
5.3 Didaktinen oppimisympäristö	18
5.4 Oppimisympäristö ja lähiyhteisö.....	18
6 Kehittämishankkeen toteuttaminen.....	19
6.1 Kehittämishankkeen kohdejoukko	19
6.2 Kehittämishankkeen suorittaminen	19
7 Kehittämishankkeen tuloksia	24
8 Yhteenveto	26
Lähteet.....	27
Liitteet	29
Liite 1: Kyselylomake	29
Liite 2: Tiivistelmä sivistyslautakunnan kokousta varten.....	32

1 Johdanto

Laadukas varhaiskasvatus ja päivähoito lisäävät lasten ja perheiden hyvinvointia, kun taas huonojen palvelujen tuottamat haitat näkyvät heti ja vaikuttavat pitkään. Varhaisten vuosien merkitystä ihmisen hyvinvoinnin perustana ei voida korostaa liikaa. Lapsen edun tulisi aina olla etusijalla. Siksi tulisi suunnitella, minkälainen ryhmä ja henkilökunta varmistavat lapsen oppimispolulle hyvän alun. (Liimola 2011, 13.) Varhaiskasvatuksesta saatu vahva pohja ehkäisisi erilaisten ongelmien kasautumista, syrjäytymistä ja tukitoimien tarvetta myöhemmin. Vahvaan ja laadukkaaseen opetukseen investoiminen on sijoitus tulevaisuuteen. Vahvan pohjan rakentaminen edellyttää muun muassa riittävän pieniä opetusryhmiä. (Kinnunen 2011, 7.)

Tämän kehittämishankkeen lähtökohtana on tarkastella Nakkilan kunnan esiopetuksen nykytilaa ja sen kehittämistarpeita siellä toimivien opettajien näkökulmasta. Huomiota kiinnitettiin erityisesti esiopetuksen oppimisympäristöön ja toiminnan laatuun.

Esiopetuksen kehittäminen on ajankohtaista, koska esiopetuksen hallinnonala vaihtui noin kaksi vuotta sitten sosiaalilautakunnasta sivistyslautakuntaan. Tuolloin vaihtui myös esiopetuksesta vastaava esimies. Esiopetus siirtyi kokonaan pois päiväkodin tiloista koulujen tiloihin ja suurin osa esiopetuksen henkilökunnasta vaihtui. Kaikki kunnan esiopettajat ovat toimineet tehtävässään vasta muutamia vuosia. Yhteiset käytännöt ja toimintatavat ovat vasta muotoutumassa.

Kehittämishankkeen tarkoituksena on myös tuoda tietoa esiopetuksen nykytilasta niiden ihmisten tietoisuuteen, jotka päättävät toiminnan suurimmista linjauksista.

2 Esiopetuksen tehtävä ja tavoitteet

Kuntien velvollisuus esiopetuksen järjestämiseen ja lapsen oikeus esiopetukseen tulivat voimaan vuoden 2001 elokuussa. Lapsi on oikeutettu saamaan esiopetusta vuotta ennen oppivelvollisuusiän alkua eli sinä vuonna, jolloin hän täyttää kuusi vuotta. Esiopetuksen laajuus on vähintään 700 tuntia lukuvuodessa ja oppilaan työpäivään saa kuulua enintään viisi opetustuntia. Kunta voi päätöksensä mukaan järjestää esiopetusta koulussa, päiväkotitai perhepäivähoitopaikassa tai muussa soveltuvassa paikassa. Esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on myös oikeus käyttää päivähoitopalveluita ennen ja jälkeen esiopetuspäivän. Esiopettajana voi toimia lastentarhanopettaja tai luokanopettaja sekä tietyin edellytyksin myös sosiaalikasvattaja tai sosionomi (AMK). Perusopetuslain mukaan opetusryhmät on muodostettava siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Suosituksen mukaan esiopetuksen opetusryhmässä saa olla pääsääntöisesti enintään 13 oppilasta. Mikäli esiopetusta antavan opettajan lisäksi ryhmän työskentelyyn osallistuu lastenhoitaja, koulunkäyntiavustaja tai muu tehtävään soveltuvan ammatillisen koulutuksen suorittanut henkilö, opetusryhmän enimmäiskoko voi olla enintään 20 lasta. Opetusryhmän enimmäiskoko voidaan ylittää väliaikaisesti, jos se on opetuksen luoteen, opetuksessa käytettävän työskentelytavan tai jonkin pakottavan syyn takia perusteltua eikä järjestely vaaranna opetuksen tavoitteiden saavuttamista. (http://www.lastentarha.fi/portal/page?_pageid=535,474481&_dad=portal&_schema=P ORTAL)

Esiopetus on osa alle kouluikäisille tarjottavaa varhaiskasvatusta. Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua vastuulliseksi yhteiskunnan jäseneksi, opettaa noudattamaan yhteisesti hyväksytyjä sääntöjä ja arvostamaan toisia ihmisiä. Keskeinen tehtävä on myös edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä seurataan ja tuetaan. Mahdollisia vaikeuksia pyritään ennaltaehkäisemään. Lasten tervettä itsetuntoa pyritään vahvistamaan myönteisten oppimiskokemusten avulla ja tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Tehtäviin kuuluu myös lasten kokemusmaailman rikastuttaminen ja heitä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Myös sukupuolten erityistarpeet tulee huomioida. Esiopetuksessa lapsille pyritään takaamaan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 6-7.)

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät yhteiskunnan tarpeista, mutta myös kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä. Tavoitteena on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva. Esiopetuksessa opitaan toimimaan toisten kanssa ja hyväksymään ihmisten erilaisuutta. Lasten tulisi omaksua perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Kieli- ja kulttuuri-identiteettiä sekä itseilmaisua vahvistetaan ja kehitetään. Lapset tutustuvat eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin ja mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin. Esiopetuksessa leikin kautta oppiminen on keskeistä. Tärkeää olisi säilyttää oppimisen ilo ja uskaltaa kohdata uudet oppimisen haasteet. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7.)

3 Esiopetuksen järjestäminen Nakkilassa

Nakkilassa esiopetuksen omainen toiminta alkoi päiväkodissa vuonna 1974, jolloin 6-vuotiaille annettiin omia tehtäviä pari kertaa viikossa silloin tietämättä, että se voisi olla "esiopetusta". Esiopetusuudistus velvoitti kunnat järjestämään maksutonta esiopetusta jokaiselle esiopetukseen oikeutetulle lapselle 1.8.2001 alkaen. Jo muutamia vuosia ennen esiopetusuudistusta Nakkilassa järjestettiin esiopetusta päiväkodin lisäksi Matomäen ja Kirkonseudun kouluilla. Syksyllä 2009 esiopetus siirrettiin sosiaalitoimesta sivistystoimeen ja samalla kaikki kunnan esiopetustoiminta siirtyi kouluille. Päiväkoti varattiin pienempien hoitoa varten. Uudistuksen myötä Kirkonseudun koululle kunnan keskustaan tuli yhden esiopetusryhmän lisäksi toinenkin ryhmä ja lisäksi esiopetusryhmät Matomäen ja Ruskilan kouluille. (P. Nurmen henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2011.) Esiopetuksen taloudellinen johtajuus siirtyi syksyllä 2009 päivähoiton ohjaaja Pekka Nurmelta Kirkonseudun koulun rehtori Timo Kotirannalle ja pedagoginen johtajuus Timon lisäksi myös Matomäen ja Ruskilan koulun rehtoreille. (T. Kotirannan henkilökohtainen tiedonanto 7.4.2011.)

Nakkilassa 1.-6.-luokkalaisten opetus järjestetään kuudella eri koululla. Kirkonseudun koulu sijaitsee keskustassa ja Viikkalan-, Kukonharjan-, Ruskilan-, Tattaran ja Matomäen koulut kauempana keskustasta. Kaikilla kouluilla ei tilojensa puolesta ole mahdollisuutta esiopetuksen järjestämiseen.

Kunnan päivähoiton ja esiopetuksen siirtämistä yhteen suureen oppimiskeskukseen on pohdittu kunnassa viime vuosina. Paikaksi on kaavailtu nykyistä käsi- ja taideteollisuusoppilaitosta, josta opetus saattaisi olla siirtymässä muihin tiloihin. Oppimiskeskukseen tulisi mahdollisesti myös perusopetuksen luokkia ja kirjasto. Arantilan oppimiskeskusta varten on tehty jo selvitystyötä, mutta sivistyslautakunta on päättänyt, että oppimiskeskusasiaan palataan vasta siinä vaiheessa, kun käsi- ja taideteollisuusoppilaitos on tehnyt omat ratkaisunsa tilojen suhteen. (Nakkilan sivistyslautakunnan pöytäkirja 15.3.2011, §17.)

Työskentelen itse Kirkonseudun koululla ja olin itse esikoiseni kanssa hoitovapaalla aikana, jolloin koulullamme toimi ensimmäistä kertaa kaksi esiopetusryhmää.

Näin ollen en ollut itse luomassa uusia käytäntöjä, joita uuden ryhmän tulo toi tullessaan. Palasin työhön seuraavana lukuvuonna ja jatkoimme niiden toimintatapojen noudattamista, joita oli edellisellä lukuvuonna luotu. Kaikki esiopettajat ovat olleet nyt mukana työryhmässä, jossa on luotu Nakkilan kuntaan yhtenäistä käytäntöä tiedon siirtoon esikoulun ja koulun aloittamisvaiheissa. Tähän mennessä kunnassa ei ole ollut yhtenäisiä lomakkeita eri esikouluryhmien käyttöön, mutta tänä lukuvuonna niitä on laadittu pienessä työryhmässä.

4 Esiopetuksen laatutekijät

4.1 Laatu-käsite

Laadun käsitteelle ei ole olemassa yhtä oikeaa ja objektiivista määritelmää. Laadun sisältö määräytyy sen mukaan, mitä asioita varhaiskasvatustoiminnasta halutaan tarkastella. (Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen & Vartiainen 1999, 54.) Arkikielessä laatu-sanaa käyttämällä pyritään luomaan mielikuvaa jostain hyvästä, arvostetusta ja erinomaisesta. Laatuun voi liittyä myös vastakkainen merkitys puhuttaessa huonolaatuisista palveluista ja tuotteista. (Parrila 2002, 34.)

Varhaiskasvatuksen laatu pohjautuu virallisiin lakeihin ja asetuksiin. Niistä keskeisimpiä ovat: laki ja asetus lasten päivähoidosta, lastensuojelulaki- ja asetus, sosiaalihuoltolaki- ja asetus sekä Lapsen oikeuksien sopimus. Muun muassa näiden asiakirjojen pohjalta rakentuvat varhaiskasvatuksen ehdottomat **laatuvaatimukset**. Kunnan varhaiskasvatusta koskevien päätöksiensä on pohjaututtava näihin lakeihin ja asetuksiin. (Hujala ym. 1999, 60.)

Toisena laadun ulottuvuutena ovat **laatutavoitteet**, jotka rakentuvat varhaiskasvatustutkimuksen ja –teorian sekä asiantuntijapalautteen pohjalta. Laatutavoitteiden asettamisessa toimivat pohjana myös Valtakunnalliset sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallintasuositukset, Euroopan komission laatimat Lasten päivähoidon ja esiopetuksen laatutavoitteet sekä valtakunnalliset ja kunnalliset varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmat. Laatutavoitteet osoittavat varhaiskasvatuksen tavoiteltavan tilan ja näyttävät suunnan toiminnan kehittämiseksi. Ne osoittavat ihannetilän, jota kohti tulee pyrkiä. Laatutavoitteissa huomioidaan päivähoidon varhaiskasvatuksellinen – sekä sosiaalipalvelullinen puoli. (Hujala ym. 1999, 61.)

Varhaiskasvatuksen **laadunhallinta** on osa jokapäiväistä työtä. Jokainen työyksikkö kehittää oman tapansa toiminnan ohjaamiseen ja kehittämiseen. Lapset, vanhemmat, henkilökunta ja hallinto arvioivat ja kehittävät yhdessä varhaiskasvatuspalveluja asettamiensa tavoitteiden suuntaisesti.

Sovittaessa yhteisistä menettelytavoista sovitaan myös niiden seurannasta. Näin varmistetaan jatkuva kehitys- ja muutosprosessi. Laadunhallinnalla pyritään yhä korkeampaa laatutasoa kohti. (Hujala ym. 1999, 56-58.)

4.2 Laadun arviointi varhaiskasvatuksessa

Nykyisin laadun arviointi nähdään keskeisenä teemana päivähoitosektorilla. Tarkasteltaessa viimeksi kuluneita vuosikymmeniä, varhaiskasvatuksen laatuun kohdistuvassa tutkimuksessa on erotettavissa kolme tutkimusaaltoa. Ensimmäisen aallon aikana 1970-luvulla tutkimuksissa selvitettiin, onko päivähoito lapselle eduksi vai haitaksi. Toisessa, 1980-luvun tutkimusaallossa tarkastelu kohdistui selkeämmin päivähoiton yksittäisiin laatutekijöihin. Tutkimuksissa tarkasteltiin päivähoitomuotojen välistä ja sisäistä variaatiota päivähoitotuloksen selittäjänä. Päivähoiton laadun arviointi tapahtui havainnoimalla yksittäisen lapsen kehitysaavutuksia erilaisissa päivähoitokonteksteissa. Laadunarviointi alkoi vakiintua yhdeksi keskeiseksi päivähoiton toteuttamisen periaatteeksi ja varhaiskasvatuksen kehittämisen perustaksi. Parhailaan päivähoiton laadun tutkimisessa on meneillään kolmas aalto. Päivähoitoa ja sen vaikutuksia pyritään tarkastelemaan entistä laajemmasta näkökulmasta. Tutkimuksesta on tullut kontekstuaalisesti orientoitunutta; tutkimuskohdetta lähestytään nyt kokonaisvaltaisesti. Tarkastelu kohdistuu samanaikaisesti erilaisten hoitoympäristöjen laatuun, perheitten ominaisuuksiin, lasten yksilöllisiin eroihin sekä näiden kaikkien tekijöiden yhteisvaikutukseen päivähoiton tulosta arvioitaessa. Ekologisella tutkimusotteella yritetään tavoittaa viimekädessä lapsen oma kokemus päivähoitosta. (Hujala ym. 1998, 174-180.)

Sanna Parrila (2002) esittelee kolme laadun tutkimisen paradigmaa. Varhaiskasvatussektorilla alkuaikeiden tuotantokeskeisestä, **objektiivisesta paradigmasta**, on siirrytty kohti systeemikeskeistä **subjektiivista paradigmaa**. Osa laatututkijoista pitää näitä paradigmoja toisensa poissulkevinä, mutta ne voidaan nähdä myös laadun eri ulottuvuuksina. Parrila käyttää oman tutkimuksensa laadun lähestymistavasta nimitystä **intersubjektiivinen paradigma**. Käsitteen lähtöoletuksena on, että laatu ei voi olla koskaan täysin subjektiivinen käsite.

Laadulla on aina myös tiettyyn aikaan, paikkaan ja kulttuuriin kytkeytyvä intersubjektiiivinen merkitysrakenteensa. (Parrila 2002, 41-44.)

Objektiiivinen laadun paradigma painottui varhaiskasvatuksessa erityisesti 1980-luvulla. Sen perusajatuksena oli, että varhaiskasvatuksen asiantuntijat voivat tutkimustiedon perusteella rakentaa virallisen, objektiiivisen laatutotuuden, jonka avulla varhaiskasvatuksen laadun määrittäminen ja arviointi voi tapahtua yleismaallisesti. Objektiiivisella laadun paradigmalla on ollut merkittävä asema varhaiskasvatuksessa käydyssä laatu keskustelussa aina näihin päiviin asti. Laadun määrittämisessä ei ole huomioitu lasten, vanhempien tai henkilöstön subjektiiivisiä näkemyksiä. Valta on ollut asiantuntijoilla. (Parrila 2002, 42-43.)

Viime vuosina varhaiskasvatustutkijat ovat esittäneet kritiikkiä objektiiivisistä laadun paradigmatteja kohtaan. Heidän mukaansa laatu tulisi lähestyä subjektiiivisen paradigman kautta. Subjektiiivisen lähestymistavan mukaan laatu on tulkinnallinen ilmiö, jonka arvo määrittyy ihmisille eri tavalla ja jota voidaan tulkita vain suhteessa ajalliseen ja paikalliseen kontekstiin. Laadun määrittely tulisi tapahtua niiden ihmisten kesken, joita laatu koskettaa. Laadun tarkastelussa onkin siirrytty kohti asiakas- ja systeemikeskeistä näkökulmaa, jossa eri toimijoiden omat näkökulmat ja subjektiiiviset kokemukset huomioidaan. (Parrila 2002, 42-43.)

Parrilan käyttämässä intersubjektiiivisessä paradigmatissa huomioidaan yksittäisten henkilöiden laadulle antamat merkitykset, mutta myös erilaiset interaktiosäännöt. Tunnettuja interaktiosääntöjä ovat esimerkiksi päivähoitolaki ja -asetus, Varhaiskasvatuksen linjaukset ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Nämä asiakirjat kuvastavat maamme kulttuuriin kytkeytyviä arvoja ja käsityksiä muun muassa lapsuudesta, vanhemmuudesta, kasvatuksesta ja päivähoidon merkityksestä. Päiväkoti yhteisöissä vallitsee myös latenteja interaktiosääntöjä eli tiedostamattomia yhteisiä sääntöjä. Parrilan näkemyksen mukaan yksittäisten ihmisten näkökulmia suuntaavat ja ohjaavat intersubjektiiiviset merkitykset. (Parrila 2002, 44-45.)

4.3 Päivähoidon laatutekijät

Hujala ym. (1999) ovat laatineet tutkimustensa pohjalta useista eri tekijöistä koostuvan päivähoiton laadunarviointimallin. Malli perustuu kansainvälisiin sekä kotimaisiin varhaiskasvatuksen laatua käsitteleviin tutkimuksiin. Jokaiselle laatutekijälle on rakennettu laatuvaatimukset ja laatutavoitteet. Laatuvaatimukset perustuvat lainsäädäntöön ja laatutavoitteet on rakennettu tutkimuksen ja teorian sekä asiantuntijapalautteen pohjalta. Esiopetus ei ole päivähoitoa, mutta mielestäni päivähoiton laatutekijöitä voidaan täysin verrata esiopetuksen laatutekijöihin.

Kirjassa esitetty päivähoiton arviointimalli jakaantuu neljään eri laatutekijään, jotka ovat: puitetekijät, välillisesti ohjaavat tekijät, prosessitekijät ja vaikuttavuustekijät. **Puitetekijät** tarkoittavat muun muassa ryhmäkoko, ryhmän rakennetta, henkilöstön ja lasten välistä suhdelukua, henkilöstön vaihtuvuutta ryhmässä sekä fyysisen ympäristön laadukkuutta. Nämä ovat asioita, joihin päiväkodin johtaja voi vaikuttaa hyvin vähän, koska ohjeistus lähes kaikkiin näihin asioihin tulee ylempiltä tahoilta. (Hujala ym. 1999, 78.)

Välillisesti ohjaavat tekijät sisältävät henkilökunnan keskinäisen yhteistyön ja hyvinvoinnin, henkilökunnan koulutuksen ja ammatillisen kasvun, johtajuuden, henkilökunnan ja vanhempien välisen yhteistyön sekä yhteistyön muiden tahojen kanssa. (Hujala ym. 1999, 80.)

Hujala ym. toteavat kirjassaan, että puitetekijät ja välilliset tekijät ovat laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytyksiä, mutta ne eivät takaa sitä. Useiden tutkimusten perusteella prosessin laadulla on enemmän vaikuttavuutta kuin laadun rakenteellisilla tekijöillä. Puite- ja välillisesti ohjaavat tekijät muodostavat reunaehdot itse kasvatusprosessille. **Prosessitekijät** sisältävät esimerkiksi toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin. (Hujala ym. 1999, 130.)

Vaikuttavuustekijöillä tarkoitetaan lapsen ja hänen vanhempiensa kokemuksia päivähoidosta sekä yhteiskunnallista vaikuttavuutta eli päivähoidon tuottamia pitkän aikavälin vaikutuksia yhteiskunnassa. (Hujala ym. 1999, 80, 169.)

5 Oppimisympäristöön liittyviä käsitteitä

Suomalaisessa kirjallisuudessa oppimisympäristö määritellään yleisimmin näin: ”Oppimisympäristö on paikka, tila, yhteisö tai toimintakäytäntö, jonka tarkoitus on edistää oppimista” (Manninen, Burman, Koivunen, Kuittinen, Luukannel, Passi & Särkkä 2007, 15). Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toimitaan. Keskeistä oppimisympäristössä on opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Hyvä oppimisympäristö ohjaa lasten uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee heidän aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Oppimisympäristön tulee tukea lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 10.)

5.1 *Fyysinen oppimisympäristö*

Fyysisen oppimisympäristön elementtejä ovat arkkitehtuuri, sisustus ja ergonomia. Tästä näkökulmasta oppimisympäristöä tarkastellaan tilana ja rakennuksena. (Manninen ym. 2007, 36-38.) Esiopetuksen oppimisympäristön on oltava turvallinen ja sen tulee tarjota lapselle tilaisuuksia leikkiin ja muuhun toimintaan. Ympäristön tulisi turvata myös mahdollisuus omaan rauhaan. Työvälineiden ja materiaalien tulisi olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustuksen tulee myös tukea lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. (Esiopetuksen opetussuunnitelma perusteet 2010, 9-10.)

Päiväkotien tilasuunnitteluun kiinnitettiin runsaasti huomiota 1970 ja -80 luvuilla. Silloin sosiaalishallituksen määräykset olivat ohjenuorana päiväkotien rakentamisessa. Noina vuosina käytiin myös keskusteluita siitä, miten arkkitehtuuri ja ympäristö vaikuttavat lapsen hyvinvointiin ja kasvatukseen sekä ylipäätään arkisen toiminnan järjestämiseen. (Kauppinen & Laakkonen, 2000, 18.) 1980-luvulla 3-6-vuotiaiden ryhmissä sai olla 20 lasta, mutta lääninhallituksen luvalla voitiin antaa lupa kahteen ylipaikkaan. Tähän aikaan oli olemassa myös ohjeet päiväkotien tilasuunnittelua varten.

Ohjeiden mukaan kokopäivä- osastossa tuli olla tilaa 6 m^2 yhtä kokopäiväistä yli 3-vuotiasta lasta kohden ja 4 m^2 yhtä puolipäiväistä yli 3-vuotiasta lasta kohden. (Pihlaja & Junntila 2001, 3, 19.)

Helsingin sosiaaliviraston nettisivulta löytyy päiväkodin tilasuunnitteluohjeita vuodelta 2008. Niiden mukaan päiväkodista on löydyttävä noin 9 m^2 lasta kohden. Vakiintuneen toimintamallin mukaan jokaisella hoitoryhmällä tulee olla oma kotialue. Kotialue sisältää kuraeteisen, eteistilat, pesuhuoneen ja WC:t sekä leikki- ja toimintatiloja. Kokopäivähoidossa oleville lapsille on aina varattava rauhallinen lepotila. Osapäiväistä toimintaa voi olla kotialuetiloissa tai toiminta voidaan sijoittaa päiväkodin yhteistiloihin. Tällöin osapäiväisen ryhmän käytössä tulee olla eteis- ja WC-tilat (20 m^2) ja kerhotiloja ($30 - 40 \text{ m}^2$) sekä mahdollisuus käyttää salitilaa ($50 - 60 \text{ m}^2$). (Päiväkodin tilasuunnitteluohjeita, 2008.)

Päiväkotien tilasuunnittelun vastuu siirtyi 1980-luvun alkupuolella sosiaalivirastolta kunnille. Suunnittelussa on nykyään mukana aina myös alueen päivähoiton edustaja. Sisustusarkkitehtuurin opiskelija Sari Huttunen on laatinut opinnäytetyönään raportin esiopetus uudistuksen vaikutuksista tilasuunnitteluun. Hänen mukaansa tilojen tulisi olla aiempaa avoimempia. Nykyään opetustapahtuma ei ole enää sidottu paikkaan tai aikaan entisellä tavalla. Muita esiopetuksen oppimisympäristön ominaisuuksia Huttusen mukaan olivat tilojen muunneltavuus ja monikäyttöisyys. Huttusen mielestä sekä koulu että päiväkotit sopivat esiopetusympäristöiksi. Tilasuunnittelun kannalta esiopetuksen järjestäminen päiväkodissa on kuitenkin luonnollinen ja helpoin ratkaisu. Siellä tiloihin ei tarvitse tehdä paljon muutoksia. Esiopetuksen sijoittumisessa koulurakennukseen Huttunen näkee etuna hyvät yhteistyömahdollisuudet esi- ja alkuopetuksen välillä. (Vuolle 2000, 37-39.)

1990-luvulla huomio kiinnittyi sosiaaliseen oppimisympäristöön ja päivähoiton laatuun. Pohdittiin arvoja ja toiminnan mahdollisuuksia ja rajoituksia. (Kauppinen & Laakkonen 2000, 18-23.)

5.2 Sosiaalinen oppimisympäristö

Vuorovaikutus ja sosiaalisten taitojen harjoittelu lapsuudessa luovat lähtökohdan sille, kuinka sosiaalinen kustakin henkilöstä kehittyy. Ympäristö määrittelee myös sen millaisena yksittäistä henkilöä juuri siinä kulttuurissa pidetään. Sosiaalisen ympäristön ominaisuudet on tärkeää huomioida, koska vuorovaikutussuhteet ihmisten välillä vaikuttavat merkittävästi jokaisen yksilön persoonallisuuden kehittymiseen ja sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. (Winegar & Valsiner, 1992, 84-86.)

Esiopetuksen sosiaalisen oppimisympäristön muodostavat lasten ja aikuisten väliset sekä lasten keskinäiset vuorovaikutussuhteet. Lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä on tuettava niin, että lapsesta kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija. Oppiakseen lapset tarvitsevat turvallisen ja lämpimän ilmapiirin, jossa sallitaan myös erilaisuus. Ilmapiirin tulisi olla myös iloinen, avoin, rohkaiseva sekä kiireetön. Jokaisen lapsen tulisi voida tuntea, että häntä kuunnellaan, arvostetaan ja kannustetaan. Hyvään oppimisympäristöön kuuluu myös sujuva yhteistyö lasten, aikuisten ja vanhempien välisissä suhteissa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 10-12).

5.2.1 Kasvatuskumppanuus

Kasvatushenkilöstön ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta puhuttaessa on käytetty muun muassa käsitteitä yhteistyö, tukeminen ja kumppanuus. Yhteistyö ja tukeminen korostavat kasvattajien asiantuntijuutta, mutta kuitenkin vanhempien halutaan olevan mukana ja heitä halutaan tukea lapsen kasvatuksessa. Kasvatuskumppanuus puolestaan merkitsee ammatti-ihmisten vastuullisuutta vanhempien suuntaan sekä ammatti-ihmisten ja vanhempien tasavertaisuutta. Tämän ajattelutavan mukaan sekä vanhemmilla että ammatti-ihmisillä on olennaista tietoa lapsesta, kumppanuus perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen ja vanhemmilla ja ammatti-ihmisillä on yhteisiä tavoitteita lapsen kasvatuksesta. (Karila 2006, 92-93.)

Vanhempien ja ammattilaisten välisen hyvän vuorovaikutuksen kehittymisessä tärkeää on tutustumisvaihe ja luottamuksen saavuttaminen. Vanhempien luottamus kasvaa, kun he kokevat tulleen kuulluksi ja näkevät ammattilaisen aidon välittämisen lapsista. Vastavuoroisen luottamuksen rakentuminen vaatii riittävän määrän yhteisiä kohtaamisia, jotta kumppanin toimintatavat tulevat tutuiksi ja häneen oppii kokemuksen kautta luottamaan. (Karila 2006, 97-101.)

Kasvatuskumppanuuden kehittymisen ja lujittumisen kannalta tärkeää ovat lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseksi pidetyt keskustelut vanhempien ja ammattilaisten välillä. Myös päivittäisten kuulumisten vaihto tuonti- ja hakutilanteissa on merkityksellistä. Kasvatushenkilöstön toimintatapa näissä tilanteissa tuottaa vanhemmille kuvaa lasten elämästä päiväkodissa tai esiopetuksessa. (Karila 2006, 101, 104.)

5.2.2 Esiopetuksen toimintakulttuuri

Esiopetuksessa kasvatusta perustuu vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten hyvään yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen ja kasvattajan ja lapsen keskinäiseen vuorovaikutukseen. Sen lisäksi kasvatusta on rakennettu välillisesti yhteisön sisäisiin sosiaalisiin rakenteisiin – kasvatusyhteisöön ja sen kasvatuskulttuuriin. (Nummenmaa 2006, 23.)

Kasvatuskulttuurin näkymätön taso muodostuu kasvatusyhteisön taustalla olevista perusolettamuksista ja uskomuksista, jotka liittyvät lapsen ja lapsuuden olemukseen, kehitykseen, oppimiseen, kasvatukseen ja kasvatuksen yhteistyösuhteisiin sekä kasvatustoimintaa ohjaaviin arvoihin ja tavoitteisiin. Kasvatuskulttuurin näkyvä taso puolestaan ilmenee kasvatustoiminnassa, esimerkiksi vuorovaikutuskäytänteissä, fyysisessä ympäristössä ja sen järjestämisessä, tilan käytössä jne. (Nummenmaa 2006, 23.)

Esiopetusryhmän henkilökunnan tulisi keskustella yhdessä käsityksistään lapsista, kasvatuksesta ja oppimisesta. Jos käsitykset poikkeavat paljon toisistaan, aikuisten toiminta saattaa olla lasten kannalta epäjohdonmukaista. Kasvatusyhteisön olisi tärkeää

tiedostaa, millainen merkitys työyhteisön työn organisointiin liittyvillä käytännöillä on yhteisön toimintakulttuurin muodostumisessa. (Karila & Nummenmaa 2006, 34-35.)

5.3 Didaktinen oppimisympäristö

Tässä näkökulmassa painottuu opettajan tavoitteellinen toiminta ja siihen liittyvät valinnat eli opettajan rooli oppimisympäristön kehittäjänä. Opettajan on pohdittava erilaisten didaktisten näkökulmien soveltuvuutta ja valittava sopivia opetusmateriaaleja ja harjoituksia. Oppimista tukeva ympäristö huomioi oppijan senhetkisen kehitystason ja mahdollistaa erilaiset toiminnot käyttäjän taidoista riippuen, ohjaa oppijaa, tukee sosiaalista vuorovaikutusta, suuntaa tarkkaavaisuutta, tarjoaa ajattelun tukivälineitä tukien muun muassa muistamista ja tukee oppijaa pääsemään tasolle, johon yksin ei pääsisi. (Manninen ym. 1997, 41, 54.)

5.4 Oppimisympäristö ja lähiyhteisö

Hyvä oppimisympäristö on aktiivisessa vuorovaikutuksessa lähiyhteisöön. Esiopetuksessa se tarkoittaa yhteistyötä kodin, läheisten koulujen ja päiväkotien sekä yhteisöjen ja laitosten kanssa. Oppimisen tilana voi toimia myös esimerkiksi uimahalli, museo, näyttely, luonto, kaupunki, työpaikat ja kaupat. Luonteva ja avoin yhteistyö monipuolistaa opetuksen sisältöä. Lähiympäristön kulttuuritarjontaa tulisi käyttää hyväksi. (Manninen ym. 1997, 40-41.)

6 Kehittämishankkeen toteuttaminen

6.1 Kehittämishankkeen kohdejoukko

Kehittämishankkeeni kohteena olivat Nakkilan neljä esiopetusryhmää ja halusin kehittämistyöhön mukaan kaikkien ryhmien opettajat. Meidän kaikkien ura esiopettajana Nakkilassa on vasta lyhyt. Itselläni on menossa kuudes lukuvuosi, koulumme toisella esiopettajalla Anniinalla neljäs lukuvuosi, Ruskilan koulun esiopettajalla Niinalla kolmas lukuvuosi ja Matomäen koulun esiopettajalla Sannalla ensimmäinen vuosi. Ennen nykyistä lukuvuotta emme olleet toimineet esiopettajina Nakkilassa samanaikaisesti. Omassa esiopetusryhmässäni on ollut nykyisenä lukuvuonna 25 lasta, Anniinan ryhmässä 23 lasta, Niinalla 9 lasta ja Sannalla 12 lasta.

6.2 Kehittämishankkeen suorittaminen

Annoin kyselylomakkeet täytettäväksi esiopettajille tammikuussa 2011 ja kokoonnuimme keskustelemaan niiden pohjalta helmikuun alussa. Mukana keskustelussa oli myös koulumme rehtori Timo Kotiranta

Palaverin aluksi kävimme läpi esikoululuokkien koot ja lapsimäärät. Ruskilan koulussa esiopetusluokka oli noin 24 m², Matomäen koulussa noin 50 m², Kirkonseudun koulun isommassa esiopetusluokassa 55 m²+17 m² ja pienemmässä esiopetusluokassa 55 m². Kaikissa luokissa vapaasti käytettävissä olevaa tilaa oli alle kaksi neliometriä.

Taulukko 1. Tila esiopetusluokissa yhtä henkilöä kohti.

Esiopetuspaikat	Kokonaistila / henkilö	Vapaa tila / henkilö
Kirkonseudun koulu S	2,6 m ²	1,36 m ²
Kirkonseudun koulu A	2,1 m ²	0,77 m ²
Ruskilan koulu	2,4 m ²	1,7 m ²
Matomäen koulu	4,2 m ²	1,3 m ²

Taulukosta 1 ilmenee esiopetusluokkien tila yhtä henkilöä kohti. Vapaa tila tarkoittaa sitä tilaa, joka ei ole huonekalujen peittämää. Kirkonseudun koulun osalta henkilömäärään on laskettu mukaan kolme aikuista / ryhmä ja Ruskilan- ja Matomäen koulujen osalta yksi aikuinen / ryhmä.

Matomäen ja Ruskilan koulujen esiopetuksen tilat todettiin sopiviksi nykyisille lapsimäärille, mutta Kirkonseudun koulussa tilat ovat todella ahtaat näillä lapsimäärillä. Mielestämme nykyisissä Siljan opetustiloissa maksimimäärä lapsia olisi 18 ja Anniinalla 13. Mutta jos Anniinan opetustilaa saadaan laajennettua viereisellä luokkatilalla, myös hänen tiloihinsa mahtuisi 18 lasta. Laajennusosa helpottaisi myös iltapäivän tilannetta, jolloin toimii samanaikaisesti iltapäivähoito ja esikoulu. Tähän asti Siljan oppilaat ovat joutuneet siirtymään sillä tunnilla evakkoon isompien oppilaiden luokkiin, joissa pulpetit on mitoitettu 10-12 -vuotiaille ja esikoululaisten on vaikea työskennellä niissä. Myös tavaroiden siirtely päivittäin eri luokkiin on hankalaa ja esikoululaiset ovat epätasa-arvoisessa asemassa, kun iltapäiväryhmä ei pääse esikoulun leikkitilaan tehtävät tehtyään kuten aamuryhmä pääsee. Laajennusosa hyödyttäisi myös ahdasta eteistilannetta, jos nykyisen erityisluokan oppilaat siirtyisivät toiseen luokkaan ja käyttämään muita eteistiloja. Tällöin vapautuisi myös naulakkotilaa esikoulun käyttöön.

Uutta yhteistä esiopetusyksikköä pidettiin hyvänä ratkaisuna, mutta sen pitäisi tuoda selvää parannusta nykyisiin olosuhteisiin. Tutkimme yhdessä Arantilan oppimiskeskukseen kaavailtua pohjapiirustusta ja mielestämme tilat ovat liian pienet. Yksi tai kaksi isoa yhteistä leikkitilaa ei kompensoi sitä, että varsinaiset luokkatilat ovat aivan liian ahtaita.

Esiopetusluokkien kooksi on kaavailtu 42-46 m² ja niitä on kolme kappaletta. Esimerkiksi nykyisenä lukuvuonna se olisi tarkoittanut 23 oppilasta / luokka. Nykyinen Anniinan 55 m² luokkakin on 23 esioppilaille aivan liian pieni. Lisäksi pohdimme esiopettajien yhteistyön kehittämistä ja puhuimme hieman vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Kunnan tarjoamaan täydennyskoulutukseen kaikki esiopettajat olivat tyytyväisiä.

Keskustelusta heti seuraavana päivänä Timo, minä ja Anniina lähdimme Timon aloitteesta vierailemaan pikkukoulujen esiopetusluokissa. Kävimme myös Tattaran koululla, jossa ei ole nyt esiopetusryhmää, mutta josta löytyisi paljon ylimääräistä tilaa. Timo halusi nähdä kaikki tilat, koska koulullemme on tulossa myös ensi lukuvuonna niin paljon esioppilaita, että kaikki eivät mahdu kahteen ryhmäämme, jos haluamme laadukasta esiopetusta. Koulultamme ei kuitenkaan löydy tilaa kolmannelle esiopetusryhmälle ja siksi kiersimme katsomassa eri koulujen tiloja. Kierroksen päätteeksi pidimme vielä pienen palaverin, jossa suunnittelimme esiopetuksen kehittämisstrategiaa.

Seuraavalla viikolla koulumme rehtori Timo Kotiranta ja Nakkilan sivistysjohtaja Pekka Varheensalo pitivät palaverin. Timolla oli palaverissa mukanaan tekemäni kooste meidän esiopettajien yhteisestä keskustelusta. Palaverin tuloksena Kirkonseudun koululle pitäisi tulla jatkossa nykyistä pienemmät ryhmät ja lisätilan saaminen olisi mahdollista, jos erityisluokka muuttaisi alakerrasta nykyiseen atk-luokkaan. Sivistysjohtaja piti lisätilan ottamista mahdollisena.

Ilmoittautuminen esiopetukseen tapahtui maaliskuun puolivälissä. Huoltajilla oli tässä vaiheessa mahdollisuus toivoa esiopetuspaikaksi Kirkonseudun, Ruskilan, Tattaran tai Matomäen koulua. Kirkonseudun koulu oli ensisijaisena toiveena yli 40 hakemuksessa, Matomäen koulu 7 hakemuksessa ja Tattaran koulu 10 hakemuksessa. Ruskilan kouluun oli vain muutamia ensisijaisia hakemuksia, mutta se oli monissa hakemuksissa toissijaisena toiveena. Kirkonseudun koulun ensimmäiselle luokalle oli niin paljon hakijoita, että yhden ekaluokan perustamisen ei riittäisi. Kahden ykkösluokan perustaminen puolestaan tarkoittaisi sitä, että esiopetus ei voisi laajentaa tilojaan niin kuin olimme ajatelleet.

Huhtikuussa esiopetuspaikat oli päätetty ja Kirkonseudun kouluun oli tulossa 43 esioppilasta, Tattaran koululle hieman alle 20 esioppilasta ja Matomäen koululle 8 esioppilasta. Kirkonseudun koululle päätettiin muodostaa kaksi esiopetusryhmää ja lisäksi yhdistetty 0-1.-luokkaa, jossa olisi ekaluokkalaisten lisäksi esioppilaita. Kirkonseudun koulun esiopetusryhmien koot tulisivat olemaan 19, 17 ja 7+ekaluokkalaiset. Tulevaan 17 lapsen esiopetusryhmään sijoitettiin lapset, joilla on päiväkodissa havaittu oppimisvaikeuksia. Ryhmää tulisi opettamaan erityisopettajan koulutuksen omaava henkilö. Avustajien määräksi kaavailtiin yhtä avustajaa / ryhmä. Me esiopetuksen henkilökunta olimme todella huolissamme, koska tilanne näytti vain pahentuvan nykyiseen verrattuna. Ryhmien lapsilukumäärä näytti edelleen liian suurelta, avustajien määrä vaikutti aivan riittämättömältä ja eriyttämistiloja ei edelleenkään olisi. Meitä mietitytti erityisesti 0.-1.-luokan toiminta, jossa tulisi olemaan paljon tukea tarvitsevia lapsia ja siellä pitäisi pystyä järjestämään laadukasta opetusta niin esikoululaisille kuin ekaluokkalaisillekin. Avustajien huolehtiessa myös iltapäivähoidon toiminnasta esiopettajat joutuisivat olemaan välillä kokonaan ilman avustajaa. Kirjoitimme pikaisesti yhden sivun mittaisen kirjelmän huolestamme aiheista ja halusimme saada sen mahdollisimman pian sivistysjohtajan ja sivistyslautakunnan tietoon.

Huhtikuun loppupuolella tilanne muuttui vielä radikaalisti. Kunnan johto oli myöntäväinen kahden ykkösluokan ja kolmen esiopetusryhmän perustamiseen Kirkonseudun kouluun. Lisäksi Tattaran koululle tulisi 20 oppilaan esiopetusryhmä ja Matomäen koululle 8 lapsen ryhmä. Lisätila Kirkonseudun koulussa otettaisiin muuttamalla koulun kirjasto- ja atk-luokka yhdeksi tavalliseksi luokkahuoneeksi ja yläasteikäisten erityisluokka muuttaisiin viereiseen rakennukseen käsi- ja taideteollisen oppilaitoksen tiloihin. Yksi esiopetusryhmistä saisi käyttöönsä sen luokkahuoneen, jota alun perinkin kaavailimme esiopetuksen toimintatilojen laajentamiseen. Kaikki esiopetusryhmät toimisivat koulun pohjakerroksessa. Esiopetusryhmien koot olisivat 10, 18 ja 18 lasta. Pienimpään ryhmään sijoitettiin erityistä tukea tarvitsevat lapset ja sen opettajaksi tulisi erityisopettajan koulutuksen omaava henkilö. Tämä suunnitelma kuulosti laadullisesti huomattavasti paremmalta kuin ensimmäinen suunnitelma. Toivomme vielä, että syksyllä avustajien määrä on riittävä lasten tarpeisiin nähden.

Huhtikuun alussa esittelin kehittämishankkeeni Nakkilan sivistyslautakunnan puheenjohtajalle, Jonna Heikkilälle. Hän piti asiaa tärkeänä ja lupasi ehdottaa sivistysjohtaja Pekka Varheensalolle, että kehittämishankettani käsiteltäisiin seuraavassa sivistyslautakunnan kokouksessa. Sivistysjohtaja lupautui ottamaan esiopetuksen kehittämistarpeet kokoukseen omaksi pykäläkseen ja lähetin kehittämishankkeeni kirjallisen raportin hänelle pikimmiten. Heikkilän pyynnöstä tein myös yhden sivun tiivistelmän tärkeimmistä kehittämistarpeista (Liite 2). Kehittämishankettani tullaan käsittelemään lautakunnassa joko toukokuussa tai kesäkuussa 2011. Toivottavasti tuloksista on hyötyä esiopetuksen kehittämistyössä.

7 Kehittämishankkeen tuloksia

Esiopetuksen laadun puitetekijät tarkoittavat muun muassa ryhmäkokoja, ryhmän rakennetta, henkilöstön ja lasten välistä suhdelukua, henkilöstön vaihtuvuutta ryhmässä sekä fyysisen ympäristön laadukkuutta. (Hujala ym. 1999, 78.) Kaikki Nakkilan esiopetuspaikat olivat nykyisellään turvallisia lapsille ja ne tarjosivat mahdollisuuksia leikkiin ja muuhun toimintaan. Opettajat olivat melko tyytyväisiä opetusvälineistöön, leluihin ja muuhun materiaaliin. Mahdollisuus omaan rauhaan oli mahdollista toteuttaa pikkukoulujen esikouluissa, joissa käytettävissä oli useampia huoneita ja lapsia oli vähemmän. Kirkonseudun koulussa sen sijaan mahdollisuutta omaan rauhaan ei juurikaan ollut, koska lapsia oli niin paljon ja melutaso sen mukainen. Oppituokioilla työrauha saatiin pysymään yllä, mutta vapaan leikin aikana omaa rauhallista tilaa oli vaikeampi löytää. Pikkukoulujen esikouluissa oltiin melko tyytyväisiä aikuisten ja lasten väliseen suhdeluun. Ruskilan koulun esiopetuksen 9 lapsen ryhmässä oli opettajan lisäksi avustaja noin neljä tuntia viikossa ja tarvittaessa enemmänkin. Aina avustajaa ei kuitenkaan saanut silloin, kun sille olisi ollut tarvetta. Matomäen koulun 12 lapsen esiopetusryhmässä avustajaa ei ollut, mutta 5.6.-luokkalaiset koulukummit auttoivat toisinaan esimerkiksi luistinten solmimisessa ja askarteluissa. Kirkonseudun koululla molemmissa ryhmissä oli yksi avustaja ja lisäksi yksi yhteinen avustaja. Kaksi avustajaa samanaikaisesti paikalla / ryhmä oli kuitenkin vain noin 7 tuntina viikossa, koska samat avustajat toimivat myös aamu- ja iltapäivähoidossa. Yli 20 lapsen ryhmissä saisi mielestämme olla kaksi avustajaa paikalla joka päivä klo 9.40-12.45, kun kaikki lapset ovat paikalla. Tämä mahdollistaisi toiminnan eriyttämisen, kun lapset voisi jakaa useampaan pienempään ryhmään. Nykyisellä henkilökuntamäärällä lähes kaikki aika kului ns. pakollisten rutiiniasioiden hoitamiseen ja esimerkiksi erityislasten henkilökohtaiseen huomiointiin ja tukemiseen aikaa jäi todella vähän.

1980 luvun ohjeiden mukaan kokopäivä- osastossa tuli olla tilaa 6 m² yhtä kokopäiväistä yli 3-vuotiasta lasta kohden ja 4 m² yhtä puolipäiväistä yli 3-vuotiasta lasta kohden (Pihlaja & Junttila 2001, 3, 19). Kuluneena lukuvuonna Kirkonseudun koulussa noin puolet esioppilaista jäi hoitoon esiopetuspäivän jälkeen ja osa heistä oli hoidossa myös aamuisin ennen esikoulua.

Kuitenkaan virallisten normien mukaan heistä ei voida käyttää nimitystä ”kokopäiväinen”. Iltapäivisin lapsia oli paikalla yleensä aina yli 20, enimmillään noin 30. Hoito järjestettiin Siljan esiopetusluokassa. 1980 luvun ohjeet tilavaatimuksesta eivät enää päde, mutta huomionarvoinen seikka mielestäni silti on, että ainoastaan Matomäen koulun esiopetustiloissa toteutui kuluneena lukuvuonna suositus 4 m² tilasta yhtä lasta kohden. Ruskilan koulussa tilanahtautta helpotti hieman iltapäiväkerhon keittiötila, josta oli suora näköyhteys esiopetusluokkaan ovien ollessa auki. Kaikilla kouluilla oli käytössä myös liikuntasali ja käsityöluokat, mutta toiminnan eriyttäminen niihin vaatii aina lisää aikuisia.

Välillisesti ohjaavat tekijät sisältävät henkilökunnan keskinäisen yhteistyön ja hyvinvoinnin, henkilökunnan koulutuksen ja ammatillisen kasvun, johtajuuden, henkilökunnan ja vanhempien välisen yhteistyön sekä yhteistyön muiden tahojen kanssa. (Hujala ym. 1999, 80.)

Kyselyni perusteella esiopettajien yhteistyö sujui hyvin muun henkilökunnan kanssa oman koulun sisällä. Esiopettajien välistä yhteistyötä olemme tehneet nykyisellä kokoonpanolla vasta vähän. Suunnittelimme, että jatkossakin pitäisimme lukuvuoden aikana yhteisiä tapahtumia kuten urheilukilpailuja, pikkujoulu ym. toiminnallisia päiviä. Sen lisäksi voisimme joskus kokoontua vaihtamaan kuulumisia ja opetuksellisia ideoita, askarteluvinkkejä yms.

Henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö sujui kaikissa esiopetusryhmissä hyvin. Yhteydenpitomuotoina olivat pääasiassa reissuvihot, vanhempainillat ja henkilökohtaiset keskustelut. Ruskilan koulun esiopettaja tapasi kaikkia vanhempia usein, koska työskenteli myös iltapäivähoidossa. Kirkonseudun koulussa osa esikoululaisista kulki taksilla ja bussilla ja suuri osa lapsista tuli koululle aamuhoitoon ja jäi iltapäivähoitoon esikoulupäivän jälkeen. Täten esiopettajat eivät tavanneet osaa esikoululaisten vanhemmista muuten kuin järjestetyissä tapaamisissa. Päivän kuulumisten vaihto sujui kouluavustajien välityksellä.

Kaikki esiopettajat olivat tyytyväisiä täydennyskoulutusmahdollisuuksiin. Viime vuosina erilaisia koulutuksia on ollut paljon ja niihin on päässyt hyvin osallistumaan.

8 Yhteenveto

Tässä kehittämishankkeessa perehdyttiin Nakkilan esiopetusryhmien nykytilaan kartoittaen laatuun liittyviä puitetekijöitä ja välillisiä tekijöitä. Hujalan ym. (1999) mukaan näistä tekijöistä muodostuvat laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytykset. Puite- ja välillisesti ohjaavat tekijät muodostavat reunaehdot itse kasvatusprosessille. Laadukkaat puitteet eivät välttämättä takaa laadukasta varhaiskasvatusta. (Hujala 1999, 130.)

Esiopetuksen toiminnan puitteisiin toivottiin muutosta pääasiassa tilaratkaisujen osalta. Ei liikaa lapsia liian pieneen tilaan, jotta olisi tilaa toteuttaa laadukasta toimintaa ja myös eriyttää opetusta lasten tarpeiden mukaan. Lisäksi opettajat toivoivat lisää kouluavustajien käytettävissä oloa, jotta lapset saisivat riittävästi apua, tukea ja aikuisen huomiota.

Toivon, että tämän kehittämishankkeen tuloksia hyödynnetään tulevaisuudessa esiopetuksen suunnittelussa. Tulevina vuosina pyrimme tiivistämään yhteistyötä esiopettajien kesken ja kehittämään toimintaamme entistäkin laadukkaammaksi. Mikäli Arantilan oppimiskeskus toteutuu, olisi hienoa jos esiopettajien mielipiteet otettaisiin huomioon tilaratkaisuista päätettäessä.

Lähteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2010. Opetushallitus. Helsinki: Taitotalo PrintOne.

http://www.lastentarha.fi/portal/page?_pageid=535,474481&_dad=portal&_schema=PORTAL. (Luettu 6.5.2011.)

Hujala, E. Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopistopaino.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R., Rausku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Karila, K. & Nummenmaa, A-R. 2006. Kasvatusvuorovaikutus ja yhteisöllinen työkuulttuuri. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R., Rausku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Kauppinen, R. & Laakkonen, J. 2000. "Mörkö ei asu täällä!" Päiväkotitilan kasvattavasta voimasta. Lastentarha 3/2000, 18-23.

Kinnunen, K. 2011. Sijoitus opetuksen laatuun on sijoitus tulevaisuuteen. Opettaja-lehti 15/2011, 7.

Kotiranta, T. Henkilökohtainen tiedonanto 7.4.2011.

Liimola, A. 2011. Suomi varhaiskasvatuksen mallimaaksi. Opettaja-lehti 11/2011, 13.

Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S., Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Nummenmaa, A-R. 2006. Kasvatus, työyhteisö ja vuorovaikutuskulttuuri. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R., Rausku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Nurmi, P. Henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2011.

Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia päivähoiton laatuun ja sen kehittämiseen. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Merikosken tutkimus- ja kuntoutuskeskus. Saatavilla www-muodossa: [URL:http://herkules.oulu.fi/isbn9514268741/ isbn9514268741.pdf](http://herkules.oulu.fi/isbn9514268741/isbn9514268741.pdf) 18.2.2003

Pihlaja, P. & Junttila, N. 2001. Julkishallinnon hajauttaminen –miltä päiväkodin lapsiryhmät näyttävät muutosten jälkeen. Lastenterhanopettajaliiton moniste 1/2001. <http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JLK AISUT/ESITTEET/PIHTUTK.PDF> (Luettu 6.1.2011.)

Päiväkodin tilasuunnitteluohjeita, 2008. Tilavaatimukset. http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Sosv/fi/Julkaisut/Muita+julkaisuja/P_iv_kodin+tilasuunnitteluohjeita/pk_tilasuunnittelu_tilantarve. (Luettu 6.1.2011.)

Sivistyslautakunnan pöytäkirja 15.3.2011

Winegar, L. & Valsiner, J. 1992. Children's Development Within Social Context. Volume 1. Metatheory and Theory. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Vuolle, T. 2000. Monikäyttöisyys korostuu päiväkodin tilasuunnittelussa. Lastentarha 3/2000, 37-39.

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake

Hei!

Teen ammatillisen opettajan opintoihini liittyvää lopputyötä aiheenani esiopetuksen kehittäminen Nakkilassa. Toivon, että saisin työtäni varten mielipiteitä ja näkemyksiä kaikilta Nakkilan esiopettajilta. Työni tavoitteena on tarkastella esiopetuksen nykytilaa ja sen kehittämistarpeita. Toivon mukaan työn tuloksia tullaan oikeasti hyödyntämään tulevaisuudessa esiopetuksen kehittämisessä!

Laadin vapaamuotoisen kyselylomakkeen jokaisen esiopettajan täytettäväksi. Kysely kartoittaa lähinnä esiopetuksen oppimisympäristöön ja yhteistyömuotoihin liittyviä asioita. Tarkoitus on, että jokainen täyttäisi lomakkeen ja kokoontuisimme yhteen jonkin ajan kuluttua keskustelemaan kirjaamistamme asioista ja kaikesta, mikä vain vähänkin asiaan liittyy! Tarvittaessa voimme kokoontua useammankin kerran.

T: Silja Uimonen / Kirkonseudun koulun esiopetus

silja.uimonen@nakkila.fi

P. 044-5098810

(jatkuu)

Nimesi:

Toimipaikkasi:

Lasten määrä esiopetusryhmässäsi:

Avustajien määrä ryhmässäsi:

Kuinka monta neliometriä on esiopetusluokkasi koko?

Kuinka monta neliometriä siitä jää vapaaseen käyttöön, kun vähennetään pois huonekalujen viemä tila?

Onko sinulla käytössäsi muita tiloja päivän aikana?

Miten haluaisit muuttaa käytössäsi olevaa tilaa / tiloja?

Onko esiopetusluokassasi tietokonetta tai dataprojektorita? Tai käytätkö niitä koulun muissa tiloissa? Kuinka paljon hyödynnät niitä opetustyössäsi?

(jatkuu)

Teetkö yhteistyötä koulusi muun henkilökunnan kanssa / toisten esiopettajien kanssa?
Millaista?

Miten yhteistyötä voisi mielestäsi kehittää?

Millaisia yhteistyömuotoja sinulla on lasten vanhempien kanssa? Onko yhteistyö sujunut hyvin?

Oletko saanut mielestäsi osallistua riittävästi täydennyskoulutukseen ja kehittää omaa ammattitaitoasi?

Liite 2: Tiivistelmä sivistyslautakunnan kokousta varten

Esiopetuksen kehittämistarpeet

- Lisää tilaa toimia –nyt liikaa lapsia liian pienissä tiloissa.
Vapaan leikin aikana melutaso on korkea ja mahdollisuutta omaan rauhaan ei ole. Iltapäivähoito toimii esikoulun kanssa samoissa tiloissa ja osittain toiminta tapahtuu samanaikaisesti. Esioppilaat joutuvat siirtymään tämän vuoksi pois omasta luokastaan päivittäin. Esioppilaiden suuren määrän vuoksi luokkaan tarvitaan paljon pöytiä ja tuoleja ja se vie valtavasti tilaa. (Kirkonseudun koulu)
- Pikkukoulujen esiopetuksessa lapsimäärä tilojen suhteen nyt toimiva, mutta nykyisiin luokkatiloihin ei mahtuisi lapsia enempää. Pikkukouluilla käytössä paremmin lisätiloja toiminnan eriyttämiseen, mutta avustajien saatavuus todella vähäistä.
- Ihanteellinen tila olisi meidän esiopettajien mielestä noin 65 m²/15 lasta.
Anniinan nykyisessä 55 m² luokassa (Kirkonseutu) ja Matomäen nykyisissä 55 m² esiopetustiloissa ihanteellinen määrä lapsia olisi max 13 ja Siljan nykyisissä 55m²+17 m² luokkatiloissa (Kirkonseutu) max 18 lasta.
- Enemmän avustajia, jos lapsiryhmien koko on suuri ja erityistarpeisia lapsia on paljon. Avustajilla tällä hetkellä vastuullaan myös aamuhoito ja iltapäivähoito, jonka toiminta tapahtuu osittain yhtä aikaa esiopetuksen kanssa.
Kouluavustajilla on vuorotyö ja esim. iltavuorolaisen työpäivä alkaa klo 9.30, kun esikoulua on ollut jo yksi tunti. Lapsia ei voi jakaa pienempiin ryhmiin, koska henkilökuntaa ja tiloja ei ole riittävästi. (Kirkonseudun koulu).

Esiopettajat kannattavat kaikkien esiopetusryhmien keskittämistä yhteen paikkaan, mutta sillä edellytyksellä että sitten tilat olisivat asianmukaiset. Arantilan oppimiskeskuksen suunnitelmassa luokkatilat ovat liian pienet ja yhteiset leikkilat eivät kompensoi varsinaisten luokkatilojen ahtautta. Suunnitelman mukaan esiopetusluokkien kooksi on kaavailtu 42-46 m² ja niitä on kolme kappaletta.